

Jolanta Karbowniczek, Jadwiga Mielczarek

Dogoterapia jako naturalna metoda wspomaganie, leczenia i rehabilitacji dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2, 37-45

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dr hab. prof. AJD Jolanta Karbowniczek
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej
Akademii im. J. Długosza w Częstochowie

Jadwiga Mielczarek

nauczyciel konsultant

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

DOGOTERAPIA JAKO NATURALNA METODA WSPOMAGANIA, LECZENIA I REHABILITACJI DZIECI O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

(...) towarzyszą nam zawsze i wszędzie,
pomagając w codziennym trudzie,
dając nam czystą radość,
bez nich człowiek czułby się źle na tym świecie,
bo ileż radości daje tak piękna i rozumna
istota jak pies.

Ks. Jan Twardowski

1. Trochę z historii...

Od kilkudziesięciu lat na całym świecie prowadzi się gruntowne badania naukowe, mające na celu udowodnienie wpływu obecności psów na zdrowie, rozwój i samopoczucie dzieci zdrowych oraz o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym szczególnie niepełnosprawnych).

Można odwołać się tutaj do czasów starożytnej Grecji, kiedy to psy pełniły istotną rolę uzdrowicieli w kulcie Eskulapa. W XX wieku pojawiły się pierwsze traktaty i periodyki naukowe, opisujące efekty terapii dzieci niepełnosprawnych ze zwierzętami.

Pierwsze, udokumentowane włączenie zwierząt w terapię miało miejsce w szpitalu psychiatrycznym (Wielka Brytania) pod koniec XVIII wieku, gdzie pacjenci opiekowali się małymi zwierzętami. Miało to wpłynąć korzystnie na kształtowanie się u nich samokontroli. W. Flower-Bucke dokonał analizy 1200 wypracowań dzieci, które odebrały psa jako istotę serdeczną, kochającą; niosącą radość chwilach samotności, troski i cierpienia.

S. i E. Corson opracowali metodę terapii, którą nazwali „psychoterapią zwierzęcia – *pet – faci – litated psychotherapy*, PFP), którą wprowadzili na oddział psychiatryczny Uniwersytetu w Ohio, gdzie pracowali. Wytypowali pięćdziesięciu izolujących się i niekomunikatywnych pacjentów, którym umożliwili przebywanie z psem w określonych porach dnia.

Karolina Karbowniczek

Wyniki były bardzo ciekawe. Trzy osoby nie zaakceptowały zwierzęcia i wycofały się z programu, natomiast pozostali nabrali szacunku do siebie, pewności siebie i niezależności. Psy ułatwiły powstawanie pozytywnych więzi między autorami przedsięwzięcia, pozostałymi pacjentami, lekarzami i pielęgniarkami, tworząc „rozszerzający się krąg ciepła i aprobaty”. Badania wykazały, że to właśnie one spowodowały u pacjentów zmiany, obdarzając ich wyjątkowym, niezagrażającym uczuciem. S. i E. Corson uważali, że *pet – facilitated psychotherapy* nie może być prowadzone zamiast innych form terapii – tylko jako ich uzupełnienie. Jednym z ciekawszych pomysłów Corsonów była propozycja wykorzystania psów w resocjalizacji więźniów. Zadania tego podjęły się trzy duże zakłady karne w USA. A. Condoret, twórca Towarzystwa Studiów Psychosocjologicznych nad relacjami dzieci zdrowych i niepełnosprawnych ze zwierzętami domowymi, rozpoczął specjalną długotrwałą terapię z udziałem psów. W Finlandii udowodniono, że kontakt ze zwierzętami stymuluje proces uczenia się dzieci.

W 1981 roku przeprowadzono badania nad wpływem terapii z udziałem zwierząt na ogólny nastrój i samopoczucie starszych pensjonariuszy z Domu Pomocy Społecznej¹. Badana grupa to 58 pacjentów z oddziałów Canfield Hospital w Melbourne (Australia). Średnia wieku pensjonariuszy wynosiła 80 lat. Choroby, jakie towarzyszyły tym ludziom to: artretyzm, niewydolność krążenia, miażdżyca, choroba Parkinsona itd. Główną metodą, którą wykorzystano w badaniach był bardzo starannie przygotowany eksperyment z grupą kontrolną (na innym oddziale szpitala) oraz z grupą eksperymentalną, któremu towarzyszyła wnikliwa ocena psychologiczna pacjentów. Do grupy eksperymentalnej wprowadzono suczkę – Honey, która zamieszkała wraz z nimi przez 6 miesięcy. Analiza wyników przeprowadzonych badań wykazała, że pensjonariusze z grupy eksperymentalnej mieli: żywszy umysł, lepsze samopoczucie, humor, widoczna była radość na twarzach, można było zaobserwować właściwe relacje z innymi. W grupie kontrolnej, w której nie było psa nic nie uległo zmianie. Również na Uniwersytetach Maryland i Pensylwania E. Friedmann zainteresowała się wpływem izolacji i warunków społecznych na długość przeżycia ludzi po zawale serca. Przygotowała kwestionariusz ankiety, mający na celu poznanie możliwych aspektów życia domowego pacjentów. W ankiecie znalazło się pytanie dotyczące posiadania ulubionych zwierząt. Autorka dokonywała analiz i obserwowała pacjentów po wypisaniu ich ze szpitala. Spośród ogółu liczącego 22 osoby, 14 w ciągu roku zmarło. Dane z ankiety i wywiadu wskazywały na to, że właściciele zwierząt mieli większe szanse na przeżycie niż ci, którzy ich nie posiadali. Stwierdzono, że obecność zwierzęcia relaksuje, uspokaja, pomaga w codziennych czynnościach, obniża ciśnienie krwi, buduje właściwe więzi i opiekuńczość, obniża poziom cholesterolu i trójglicerydów.

W Polsce dogoterapia obecna jest dopiero od kilku lat. Określenie to zaproponowała M. Czerwińska jako polski odpowiednik „*Pet therapy*”. Dosłowne tłumaczenie tej nazwy z j. angielskiego to „*pet*” – pieścić, głaskać².

Po raz pierwszy wyraz ten pojawił się na łamach drugiego numeru Wydawnictwa „Klub Cze – ne – ka” w 1996 roku. Publicznie został wyjaśniony na konferencji prasowej zorganizowanej w czasie Warszawskich Targów Zwierzęcych, przygotowanych z okazji Dni Zwierząt.

¹ Wiadomości zaczerpnięto z Centrum Wzajemnej Komunikacji Ludzi i Zwierząt.

² Wiadomości zaczerpnięto z działalności Fundacji Przyjaźni Ludzi i Zwierząt, „CZE – NE – KA”, której założycielem jest M. Czerwińska.

2. Pojęcie dogoterapii

Dogoterapia czyli kynoterapia, caniterapia jest jedną z metod rehabilitacji i form animaloterapii, w której odpowiednio przeszkolony pies – terapeuta wspomaga w usprawnianiu dzieci, młodzieży, dorosłych, osób starszych, okazuje pomoc również jednostkom zagubionym w życiu oraz tym, którzy nie potrafią nawiązać kontaktu ze światem zewnętrznym.

Dogotereapia to metoda wykorzystująca psy różnych ras w rehabilitacji dzieci, ludzi samotnych załamanych psychicznie. Uważa się ją za najbardziej naturalną formę zooterapii.

W dogoterapii najczęściej spotykane psy to:

- syberian husky,
- samojed,
- nowofundland,
- alaskan malamute,
- golden retriever,
- labrador retriever³.

Rasy te muszą spełniać określone warunki, takie jak np. :

- posłuszość,
- łagodność,
- zdrowie (systematyczna kontrola weterynaryjna),
- czystość,
- tolerancyjność,
- akceptacja obcych,
- chęć współpracy z terapeutą i innymi.

3. Cele dogoterapii w pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Prowadzenie zajęć z udziałem psa – terapeutyka ma na celu między innymi:

- obniżenie bariery lęku przed psem,
- akceptację zwierzęcia w otaczającym środowisku dziecka,
- nawiązywanie kontaktu z psem,
- kształtowanie pozytywnych emocji dziecka,
- pobudzanie zmysłów: słuchu, wzroku, dotyku, węchu,
- koncentrację uwagi,
- poznawanie budowy ciała człowieka i psa,
- kształtowanie orientacji w schemacie własnego ciała,
- doskonalenie sprawności ruchowej,
- naukę relaksacji w obecności psa,
- wyzwalanie spontanicznej aktywności dziecka w zabawie z psem,
- naukę troski o higienę własną i psa – mycie rąk, czesanie, karmienie itd.,
- uczenie zasad bezpiecznego postępowania z psem,
- okazywanie emocji i uczuć psu,
- naśladowanie ruchu, np. chodzenie, siadanie, leżenie,
- naukę samodzielności, np. prowadzenie psa na smyczy, elementy tresury, załatwianie potrzeb fizjologicznych itd.

³ <http://dogoterapia.com.html>

W czasie zajęć wykonuje się wiele różnorodnych zabaw i ćwiczeń mających służyć głównemu celowi dogoterapii: rozwojowi dziecka, pobudzaniu jego zmysłów, wytwarzaniu najbardziej pozytywnych emocji i uczuć.

Dogoterapia to również zestaw ćwiczeń i zabaw z psami wspomagającymi rehabilitację ruchową oraz umysłową dzieci dotkniętych takimi chorobami jak:

- ✓ autyzm⁴,
- ✓ nerwice,
- ✓ mózgowo porażenie dziecięce,
- ✓ zespół ADHD,
- ✓ zespół Downa,
- ✓ upośledzenie umysłowe,
- ✓ niedowład kończyn,
- ✓ wady postawy,
- ✓ zaburzenia emocjonalne,
- ✓ zaburzenia lękowe i nastroju,
- ✓ trudności w szkole,
- ✓ zaburzenia mowy,
- ✓ ślepotą.

W zależności od stopnia niepełnosprawności dziecka, diagnozy i zaleceń lekarskich prowadzone są zajęcia indywidualne. Poprzez terapię kontaktową, czyli głaskanie i przytulanie psa, osoby chore dużo szybciej i dokładniej wykonują podjęte ćwiczenia⁵.

Radośni, uśmiechnięci, bezstresowi próbują zapominać o rozległych schorzeniach. Tak właśnie oddziałuje pies, który wszechstronnie usprawnia psychikę dzieci, wpływa na emocje i samopoczucie.

Dzieci niepełnosprawne i zdrowe uwielbiają swoich pupili ponieważ:

- ➔ pies wszystko akceptuje,
- ➔ pies niczego nie zabrania,
- ➔ pies zawsze wysłucha,
- ➔ pies wiernie przywita.

Odwołamy się tutaj do popularnego aforyzmu, który można często usłyszeć w mediach:

*„Pies może nauczyć małego chłopca wierności, wytrwałości oraz tego
żeby przed snem zakreślić się trzy razy w miejscu”*

R. Benchley

4. Organizacja i przebieg zajęć z psem terapeutą i dziećmi niepełnosprawnymi psychoruchowo w młodszym wieku szkolnym

Podstawową formą działalności dziecka w przedszkolu jest zabawa, natomiast w klasach I–III nauka w formie zabawowej. Organizując zajęcia oraz program pracy terapeutycznej z psem, należy dostosować je do indywidualnych potrzeb dziecka oraz ustalić stopień łatwych i trudnych propozycji. „Pies terapeuta, który bierze udział w zajęciach i ćwiczeniach z dziećmi” zaczyna odgrywać rolę edukacyjną⁶. Staje się

⁴ P. Kendall, *Zaburzenia okresu dzieciństwa i adolescencji*, przekł. J. Kowalczevska; Gdańsk 2004, s.65.

⁵ Publikacje i materiały Fundacji pomocy Osobom Niepełnosprawnym „PRZYJACIEL” : *Dogoterapia, terapia kontaktowa z udziałem psów*, Warszawa 2003.

⁶ B. Kulisiewicz, *Witaj, piesku! Dogoterapia we wspomaganii rozwoju dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych*; Kraków 2007, s. 18.

pomocny w rozwijaniu aktywności i dziecięcej motywacji do nauki, okazując zainteresowanie wszystkim, co się wokół dzieje. Dzieci otrzymują miłość ze strony psa wtedy, gdy jej najbardziej potrzebują. Łatwiej im się zwierzyć ze swoich lęków, smutków i obaw. Nie odczuwają emocjonalnego zahamowania przed psem, mówiąc mu o wszystkim. Pies nie ocenia, zawsze słucha do końca. Z badań wynika, że jest on pomocny w odrabianiu lekcji. B. Kulisiewicz pisze: „Należy zachęcić dziecko, aby wyjaśniało psu sens ćwiczeń, które wykonuje, aby pokazywało i nazywało przedmioty, jakimi się bawi. Z psem łatwiej uczy się ono czytać, a wielokrotne powtarzanie czworonogowi zwrotek wiersza ułatwia dziecku opanowanie go na pamięć. Z psem łatwiej opanować liczenie (bo łapy, tak fajnie się liczy), rysowanie, śpiewanie. Jest on przyjacielem i partnerem w zabawie. Zajęcia prowadzone z jego udziałem są nowe i atrakcyjne. Gdy w nich uczestniczy pies, dzieci dłużej i chętniej ćwiczą, a wykonywanie zadań sprawia im wiele radości”⁷.

Plan i program zajęć z dzieckiem niepełnosprawnym z zakresu dogoterapii według B. Kulisiewicz⁸ przedstawia się następująco:

I etap – Zajęcia wstępne

1. Przywitanie – śpiewanie piosenki, którą należy powitać każde dziecko (zmieniając imię) oraz psa.
Witaj, (imię dziecka)! – uczestnicy patrzą na dziecko.
Jak się masz? – klaszczą w dłonie.
Wszyscy Cię kochamy – krzyżują ręce na piersiach.
Bądź wśród nas! – dotykają kolan (kładą ręce na psie).
2. Ćwiczenia wprowadzające – motywujące dzieci ospale, nieśmiałe oraz nadpobudliwe.

II etap – Zajęcia właściwe, które obejmują realizację opracowanego programu.

III etap – Zajęcia końcowe podsumowujące i utrwalające prace.

1. Utrwalanie nowej wiedzy, sprawdzenie stopnia jej zrozumienia oraz podkreślenie najważniejszej.
2. Zajęcia relaksacyjne, wyciszające, tonujące, np.: czytanie bajki przytulonemu do psa dziecku, słuchanie kołysanki, muzyki uspokajającej.
3. Ustalenie terminu następnej wizyty.
4. Pożegnanie.

Po zrealizowaniu programu dziecko powinno otrzymać nagrodę, np. w postaci zaświadczenia, dyplomu, proporczyka lub odznaki z wizerunkiem psa.

Przykład tekstu do dyplomu, listu gratulacyjnego przedstawiono poniżej:

*„Psiak jest twoim przyjacielem,
wszystkie troski, smutki zna.
Uczy dzieci roztropności,
dając z siebie to co ma,
więc wykonaj swe zadanie,
jak najlepiej to potrafisz,
a nagrodę wnet dostaniesz
za wzorowe rozwiązanie.
On Ci towarzyszy wszędzie
Droga Aniu, dobrze Ci z nim będzie”
K. Karbonniczek*

⁷ Tamże, s. 18

⁸ Tamże, s.19

IV etap – Ewaluacja (efekt końcowy pracy dziecka, ocena: jego postępów, zaangażowania, atrakcyjności zastosowanego programu).

We wspomaganiu rozwoju dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych a zwłaszcza niepełnosprawnych można zastosować wiele ćwiczeń⁹, np.:

1. Ćwiczenia apercepcyjne, np. „Zgaduj zgadula”, „Sznureczkowy rysunek”, „Ręka, łapka”.

„Zgaduj zgadula”.

Jest to ćwiczenie rozwijające wyobraźnię dziecka i spostrzeganie przestrzeni.

Dziecko siedzi przed psem, terapeuta zawiązuje mu oczy i kieruje jego rączką dotykając części ciała psa. Dziecko je nazywa.

„Sznureczkowy rysunek”¹⁰.

Dziecko posługuje się sznurkiem, kordonkiem lub włóczką, kreśląc własny kontur i kontur psa na podłodze.

„Ręka, łapka”¹¹.

W czasie zabawy dzieci uczą się nazywać części ciała. Terapeuta włącza muzykę relaksacyjną. Dziecko chodzi po sali, niczego nie dotykając. Terapeuta wypowiada nazwę części ciała. Gdy wyłączy muzykę, dziecko podchodzi do psa i dotyka go tą częścią ciała, którą wcześniej wymienił terapeuta. Staje i czeka na włączenie muzyki.

2. Ćwiczenia kształtujące orientację przestrzenną np. „Określanie kierunków”, „Pamięć przestrzenna”.

„Określanie kierunków”¹².

Ćwiczenie rozwija pamięć wzrokową, orientację w przestrzeni oraz znajomość kierunków. Dziecko stoi na środku sali. Terapeuta chodząc z psem prosi, by wskazało i określiło, gdzie znajduje się pies („tu”, „tam”, „z boku”, „z tyłu”, „z przodu”).

„Pamięć przestrzenna”¹³.

Dzięki ćwiczeniu dzieci zapamiętują nazwy przedmiotów oraz ich położenie.

W sali zajęć terapeuta rozstawia przedmioty należące do psa (piłkę, miskę, zabawkę); pies przez czas trwania zabawy pozostaje w miejscu. Dziecko ma zapamiętać położenie przedmiotów. Terapeuta zawiązuje oczy i prosi o wskazanie miejsc, gdzie znajduje się pies i przedmioty.

3. Ćwiczenia rozwijające samodzielność, np.: „Karmienie psa”, „Wstążka”.

„Karmienie psa”.

Ćwiczenie to wyrabia umiejętność systematycznego dbania o czworonożnego przyjaciela. Wskazane jest, aby dziecko spożywało posiłki w towarzystwie pieska. Pobudza to apetyt i uczy samodzielności np. przy przyrządzaniu pokarmu.

„Wstążka”.

Jest to ćwiczenie wyrabiające sprawność manualną rąk przy wykonywaniu czynności. Dziecko może chesać sierść pieska, wiązać ją wstążką na głowie lub szyi (yorkshire terrier).

4. Ćwiczenia rozwijające sprawność ruchową, np.: „Woda dla psa”, „Przynies patyk!”.

„Woda dla psa”¹⁴.

Jest to ćwiczenie mające na celu usprawnianie koordynacji ruchowej oraz pokonywanie trudności. Dziecko znajduje się w oddaleniu od psa. Jego zadaniem

⁹ B. Kulisiewicz, op. cit., s. 22.

¹⁰ H. Kaduson, Ch. Schaeffer; *Zabawa w psychoterapii*, przekł. W. Kampert, Gdańsk 2001, s. 86.

¹¹ B. Kulisiewicz; *Witaj piesku! Dogoterapia*, s. 22.

¹² Tamże, s. 27.

¹³ Tamże, s. 31.

¹⁴ E. Gruszczyk-Kolczyńska, *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, Warszawa 2000, s. 104.

jest przynieść czworonogowi wodę w misce, pokonując tor przeszkód (ulożone wężykiem klocki). Ma ono w ten sposób przejść przez tor przeszkód, aby nie wylać wody z miski, nie naruszyć klocków i dostarczyć wodę pieskowi.

„Przynies patyk”.

To ćwiczenie jest bardzo ważne i lubiane zarówno przez dzieci, jak i dorosłych. Najlepiej, gdy wykonywane jest na świeżym powietrzu, w przestrzeni. Ma ono na celu doskonalenie umiejętności rzucania. Dziecko staje obok psa i rzuca patyk jak najdalej, następnie zwraca się do czworonoga o przyniesienie patyka. Patyk można rzucać w różne strony. Ćwiczenie wówczas będzie ciekawsze.

5. Ćwiczenia wspomagające umiejętność syntezy i analizy, np.: „Ułóż pieska”, „Puzzle”, karty do gry „Piotrus”.

„Ułóż pieska”.

Dziecko otrzymuje dużą kopertę, w której znajdują się elementy poszczególnych części ciała psa. Jego zadaniem jest ułożenie z części całości. Ćwiczenie to rozwija spostrzegawczość i myślenie logiczne. Należy do ulubionych.

„Puzzle”.

W księgarniach dostępne są puzzle. Wybieramy te, na których narysowane są psy. Po rozsypaniu puzzli na stolik, terapeuta prosi dziecko o ich złożenie w całość. Jest to bardzo podobne ćwiczenie do poprzedniego. Różnica polega na tym, że w układance są duże, wyraźnie namalowane części pieska, a puzzle mogą być również w postaci małych elementów.

Karty do gry „Piotrus”.

Gra przeznaczona jest dla dzieci, które lubią spędzać czas przy kartach tzw. „Piotrusia”. Rozwija ona spostrzegawczość, uwagę, myślenie. Wzbudza rywalizację i motywuje do aktywności. W sklepach z zabawkami można kupić karty pt. „Psy” z serii tzw. „Piotrusia”. Oprócz możliwości grania, można zaproponować odgadywanie wielu ras.

Obok przedstawionych grup ćwiczeń możemy jeszcze wyróżnić: ćwiczenia doskonalące umiejętność liczenia, wspomagające rozwój mowy, klasyfikację, umiejętność rozpoznawania i nazywania zbiorów, umiejętność przewidywania oraz ćwiczenia rytmiczne. Większość z nich przeprowadza terapeuta w obecności psa. Bardzo ciekawe ich przykłady znajdują się w książce B. Kulisiewicz pt. „Witaj piesku! Dogoterapia we wspomaganie rozwoju dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych”.

Dogoterapię szczególnie polecamy dzieciom niepełnosprawnym, gdyż to im trudno jest zrozumieć – dlaczego nie biegają, nie bawią się, nie jeżdżą na hulajnodze, rolkach czy rowerze. Czują się przez to nieco „inne”, tak jakby gorsze od swoich rówieśników. W taki sposób często są postrzegane przez dzieci zdrowe (drwiny, odrzucenie, brak akceptacji, wyzwalka).

Pokrzywdzone przez los zamykają się w sobie. Następuje blokada, która sprawia, że tworzą własny świat, unikając kontaktów i jakichkolwiek spotkań. Należy jednak pamiętać o tym, że istnieją przedszkola i klasy integracyjne, które łączą w więzi partnerskie, wychowawcze i dydaktyczne dzieci zdrowe i chore. Klasy takie pozwalają uczyć się funkcjonować w codziennym życiu, lepiej rozumieć świat ludzi zdrowych, mieć przyjaciół, radzić sobie ze swoimi ograniczeniami. Pies terapeuta bardzo ułatwia niepełnosprawnym nawiązywanie kontaktów ze zdrowymi kolegami. Stają się oni bardziej podobni do nich, co

sprawia, że łatwiej jest ich zaakceptować. Są członkami tej samej grupy i przestają być „inni”¹⁵.

W obecności psa dzieci niepełnosprawne uczą się niezależności i samodzielności, o których już wcześniej była mowa. Wiedzą, że mają obowiązki, którym muszą podolać. Wspaniałość czworonoga polega na niesieniu pomocy i bliskości przebywania z chorymi. Pies pokazuje im, że nie są oni tak nieporadni, jak sądzili do tej pory, że jest ktoś zależny od nich. Ktoś kogo potrzebuje i kocha.

Dogoterapia może być prowadzona w zależności od ustaleń terapeuty, pogody i potrzeb, a więc:

- u dziecka niepełnosprawnego w domu,
- w parku,
- w ośrodku rehabilitacyjnym,
- na placu zabaw,
- w lesie,
- na łące,
- w szpitalu – za zgodą dyrekcji.

Bardzo dobre wyniki przynosi dogoterapia przy rehabilitacji dzieci z porażeniem mózgowym. Przebywając z psem, który im pomaga, chętniej wykonują wszelkie ćwiczenia. Jego dotykanie pobudza stymulację mięśni porażonego, zmniejsza wrażliwość na negatywne bodźce zewnętrzne. Poprawia się również koncentracja i koordynacja ruchowa. U dzieci z porażeniami często występuje epilepsja. Odpowiednio przeszkolony pies potrafi ostrzec rodziców czy też bliskich o zbliżającym się ataku napadowym. Ponadto stosuje się tzw. *calming signals*¹⁶ – sygnały uspokajające, które mają pomóc psu w uniknięciu niebezpieczeństw i problemów, osłabić stres, niepokój, nerwowość, głośne dźwięki i inne nieprzyjemne odczucia. Mogą one też być użyte w celu uspokojenia dziecka. Są to sygnały takie jak: odwracanie głowy, oblizywanie nosa, bezruch, machanie ogonem, pozycja zachęcająca dziecko do zabawy, siadanie, ziewanie, podchodzenie po łuku, wachanie podłoża i inne.

Wiele dzieci niepełnosprawnych, które obserwowały swoje psy, nauczyły się nie tylko lepiej rozumieć własnych pupili, ale też im pomagać. Ich wzajemne relacje wyraźnie się poprawiły.

5. Korzyści, jakie dzieciom niepełnosprawnym przynosi dogoterapia:

- radość,
- poszerzanie kontaktów społecznych,
- umiejętność akceptacji,
- wytwarzanie więzi: dziecko – zwierzę,
- ułatwienie przejścia przez depresję, inne choroby i osamotnienie,
- pomoc w zdobyciu nowych przyjaciół,
- nadanie sensu życiu,
- stymulowanie ruchu, aktywności, samodzielności,
- rozwijanie komunikacji,
- nauczenie umiejętności ukazywania emocji i uczuć,
- nauczenie troskliwości, porządku, serdeczności i miłości.

¹⁵ Materiały Fundacji „Razem w Świecie”.

¹⁶ T. Rugaas, *Sygnały uspokajające – jak psy unikają konfliktów*; Łódź 2005, s. 42.

....„Weź proszę smycz i pileczkę,
pospacerujemy troszeczeczkę!
Ja razem z Tobą gdzieś w parku.
Usiądźmy sobie tam, gdzie drzewko rośnie,
popatrzymy sobie na zachód słońca.
Bez zbędnych słów i kagańca
wykrzyknij „aport” i rzuc pileczkę,
pospacerujemy troszeczeczkę”.
(Wiersz zaczerpnięto z Internetu.
Można znaleźć ich wiele pod hasłem „Psie wiersze”)

Monika Ćwik

Dogoterapią w Polsce zajmują się:

- Centrum Wzajemnej Komunikacji Ludzi i Zwierząt
- Fundacja Pomocy Niepełnosprawnym „Ama Canem”
- Fundacja „Razem w Świecie”
- Fundacja na rzecz terapii kontaktowej z udziałem zwierząt „Dogtor”
- Fundacja Pomocy Terapeutycznej „Cane Pro Humano”
- Fundacja dogoterapii „Dogolandia”
- Fundacja Przyjaźń Ludzi i Zwierząt „CZE – NE – KA”

Chcąc poszerzyć zakres wiadomości na temat dogoterapii można przeczytać następujące publikacje zwarte:

- Terapia psychopedagogiczna z udziałem psa* (zawiera płytę CD) pod red. M. Włodarczyk-Dudki, Gdynia 2006.
- B. Pawlik-Popielarska, *Terapia z udziałem psa*, Gdańsk 2005.
- K. Jakimiuk-Baran, M. Lewandowska, *Heca na cztery łapy, Gry i zabawy z udziałem psa – terapeutycznie*, Warszawa 2006.
- Ch. Hawkes, *Wszystko o psach*, Wrocław 2005.
- P. Kubisztal, *Pieskie Wyspy*, Kraków 2005.
- C. del Amo, D. Kothe, *Szkolenie psów krok po kroku*, Warszawa 2005.
- D. Morris, *Dlaczego pies merda ogonem*, Warszawa 2004.
- T. Rugaas, *Sygnaly uspokajające – jak psy unikają konfliktów*, Łódź 2005.

Jolanta Karbowniczek
Jadwiga Mielczarek

Bibliografia:

- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, Warszawa 2000.
- Kaduson H., Schaeffer Ch., *Zabawa w psychoterapii*, przekł. W. Kampert, Gdańsk 2001.
- Kendall P., *Zaburzenia okresu dzieciństwa i adolescencji*, przekł. J. Kowalczevska, Gdańsk 2004.
- Kulisiewicz B., *Witaj, piesku! Dogoterapia we wspomaganiu rozwoju dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, Kraków 2007.
- Rugaas T., *Sygnaly uspokajające – jak psy unikają konfliktów*, Łódź 2005.
- Wiadomości zaczerpnięto z działalności wcześniej wymienionych Fundacji zajmujących się dogoterapią oraz stron www.c-vima.com.pl